

დალი ბეთხოშვილი

ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო, ახალციხე,
dali.betkhoshvili@yahoo.com, 555 48-81 29

„გამოსაღმება“ ალექსანდრე ყაზბეგის პოეზიაში

მოკლე შინაარსი

ალექსანდრე ყაზბეგის პოეზიაში წამოჭრილი პრობლემები ადამიანის ამქვეყნიური ცხოვრების არსებობის თანამდევი განუყოფელი ნაწილია. მისი შემოქმედება დასტურია იმისა, რომ შემოქმედის მხატვრული სიტყვა ღრმა ფსიქოლოგიზმით, ემოციითაა დატვირთული, რადგან რელიგიური სამოსით შემოსილი ამქვეყნიური ტკივილები ადამიანშია განთავსებული და წუთისოფლურ პრობლემებად განიცდება, რადგან თვით ადამიანის არსებობაა დაკავშირებული ცოდვიან მიწიერ გარემოსთან.

ალექსანდრე ყაზბეგმა თავისი ნაწარმოებებით ღრმად წარმოაჩინა ეპოქის სულისკვეთება, სამყაროს მხატვრული გააზრების გარკვეული თავისებურებები, რომელთაც სიღრმისეული ამოცნობა სჭირდება; ალექსანდრე ყაზბეგი, როგორც შემოქმედი, ლიტერატურის ხელოვნებაში თავს იმკვიდრებს არა მარტო პროზით და დრამატული ნაწარმოებებით, არამედ პოეზიითაც, რომელთა განხილვა ნათელს ჰყენს ერთ მთავარ ჭეშმარიტებას _ პოეზიის სტრიქონებში არანაკლებ სიღრმით განცდილია ეპოქის სატკივარი, ზედაპირზეა ამოტანილი და მკითხველის თვალწინ გათვალსაჩინოებულ საკუთარი სულიერი ტკივილი, რომელიც პირადულიდან ღმერთის, სამშობლოს, ერისაკენა მიმართული და საერთო ზოგად ტანჯვად, კვნესად და ცრემლად არის გარდაქმნილ-გარდასახული.

ალექსანდრე ყაზბეგის მსოფლმხედველობრივ არეალში ირეკლება უკლებლივ ყველა ის პრობლემა, რაც წუთისოფელს თანსდევს და თავმოყრილია ადამიანში, რათა წუთისოფელშივე მოგ-

ვარდეს და ისე შეუერთდეს მეორე გარდაუვალ რეალობას; შემოქმედის პოეზიის ნიმუშებში აშკარად გამოკრთის სულის ტკივილი, გმინვა, ოხვრა, კვნესა, ფიქრი ადამიანის ხვედრის, წარმავალი სიცოცხლის, გულში გაჩენილი მრავალი იარის, სიყვარულის საკითხის შესახებ, სიკვდილი – გულის იარის მკურნალად რომ არის დასახული და სხვა. ავტორს ეს პრობლემები მთელ პოეზიაში იმგვარად აქვს განხილული, რომ ერთ მთლიან პრობლემად გაიაზრება, რასაც კრავს ფსიქოლოგიზმი, ტრაგიზმი, რაც დამახასიათებელია ალ. ყაზბეგის ნააზრვეისათვის, როგორც პერსონაჟთა სახეში განხორციელებული, ასევე თითოეულ საანალიზო პრობლემაში მომეტებული ემოციური მუხტით გაჯერებული. ტრაგიზმი შემოქმედისა და ეპოქისა ერთადაა შეზავებული, ერთიანობაში ეს პრობლემები ერთ სააზროვნო სივრცეში განფენას ექვემდებარება, სწორედ კვლევაც ამ კუთხით, ასეთი სააზროვნო სივრცით ჭრილში მესახება და არა დანაწევრებულად.

ნაშრომში რამდენიმე ლექსის ანალიზის საფუძველზე მოცემულია ალექსანდრე ყაზბეგის პოეზიის მხატვრულ სიტყვაში განსახოვნებული მართალი, საღი აზრი, რომლითაც ეზიარა არა მარტო მიწიერი ცხოვრების სიკეთეს, არამედ საღვთო წიაღს, რომელმაც შემოქმედის დაუდგრომელი, ემოციური სულიერი ბუნება კიდევ უფრო აამაღლა და სიცოცხლისუნარიანი გახადა.

საკვანძო სიტყვები: ალექსანდრე ყაზბეგი, „გამოსაღმება“, ბედი, ტანჯვა, სამარე.

Dali Betkhashvili

*Doctor of Philology, Associate Professor, Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia, Akhaltsikhe,
dali.betkhashvili@yahoo.com, 555 48-81 29*

“FAREWELL” IN ALEKSANDREKAZBEGI’S POETRY

Abstract

Problems raised in Aleksandre Kazbegi’s Poetry are the part of every day life of human being. His creative work is confirmation of the fact that the word in authors work comes from deep psychological and emotional feelings

for the reason that humans' pains covered under the name of the religion belongs to every day life and covered deep in personality and felt as problem.

Laeksandre Kazbegi in his creative works trying to show us characters of epoch, fiction as a specification of understanding the world, all of them need deep explanation. Aleksandre Kazbegi, as author, known not only his epos but also with his poetry and to look through his poetry make clear the fact that true idea _ in poetry we met pains based on epoch and spiritual pain of the author itself. His painful feeling directed to the nation, the God, native country and symbolically given with tears, moaning and pain.

In his wisdom we met all those problems which is running along our life just to solve during transient world and to join to the eternal life. In his poetry to many of spiritual pains, moaning and pain comes from human life process, for the mortal life, coming from the several wounds, coming form the love. Death is the balsam from painful life. All those problems looks like one common and general one. Emotional feeling and nature of characters are linked. All of the make system of thinking and the poetry in our research work are given not separately but as a one common thing.

On the bas of several poetries there is given true, health idea of the author through which he lived and enter eternal life and all of this made his creative work valuable and sustainable.

Key Words: Alkesandre Kazbegi, „farewell”, fate, pain, grave.

მიზანი: ნაშრომის მიზანია კიდევ ერთხელ წარმოჩნდეს ალექსანდრე ყაზბეგის მხატვრული აზროვნების თავისებურებანი, ნაჩვენები იქნას ის პრობლემები, რაც ფართოდ აისახა მწერლის შემოქმედებაში, გამოიკვეთოს ის საფიქრალი, რომელიც ასაზრდოებდა ალექსანდრე ყაზბეგის მთელ მხატვრულ აზროვნებას, მის მსოფლმხედველობას; ალექსანდრე ყაზბეგის პოეზია თავის ნათელ სიტყვას ამბობს მე-19 საუკუნის ადამიანის არსებობაში, რომელსაც სჭირდება ღრმა ემოცია, გამოფხიზ-ლება და სხვაგვარი აზროვნების ჩამოყალიბება.

მეთოდი: რადგან საკვლევი საკითხი ღრმაა და მრავალ-ასპექტიანი, ცალმხრივი კვლევა ვერ შეძლებს პრობლემის ნათლად წარმოდგენას, მწერლის სულიერი ცხოვრების წარმოჩენას, ამიტომ გამოყენებულია შედარებით-ისტორიული, ანალიზის და ჰერმენევტიკის მეთოდები; აღნიშნული მეთოდები უკეთ წარმოაჩენს

ბიბლიური, ფილოსოფიური და მხატვრული აზროვნების ესთეტიკურ ღირებულებებს, ნათლად გამოკვეთს ავტორის სათქმელს, მის მსოფლმხედველობას, ნაწარმოების სახისმეტყველებით გააზრებას. ყოველივე ამის გარეშე ვერ შეიქმნება ღირებული მეცნიერული გამოკვლევა საკითხის შესახებ.

შესავალი: ნაშრომში გაანალიზებულია ალექსანდრე ყაზბეგის რამდენიმე ლექსი, რომლებიც განხილულია ბიბლიური მსოფლმხედველობის ჭრილში, რაც უკეთ წარმოაჩენს საერო და სასულიერო ღირებულებათა ერთ მთლიანობას, განუკვეთელობას და მნიშვნელობას ადამიანის არსის გააზრების პროცესში; ალექსანდრე ყაზბეგის ლირიკა ხასიათდება ფსიქოლოგიზმით, ღრმა ემოციით, რომელიც ეუფლება ადამიანს მის სათქმელთან ზიარებისას.

მსჯელობა: მეცხრამეტე საუკუნის ქართულ მხატვრულ აზროვნებაში განსხვავებული და ინდივიდუალური ადგილი უჭირავს ალექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედებას, რომელმაც ქართულ სიტყვას, მასში ჩადებულ საფიქრალს თუ უკვე თქმულს, თავისებური ემოციური დატვირთვა შესძინა და ისე მიიტანა მკითხველის ცნობიერებამდე; იმ საკითხებს, პრობლემათა სივრცეს, რაც მოცემული და გაშლილია ალ. ყაზბეგის პოეზიაში, უპირველესად, შემოქმედის ფსიქოლოგიზმი ამჩნევია, რაც მეტყველებს ავტორის განსაკუთრებულ ემოციურ დამოკიდებულებაზე გარემო სინამდვილისადმი, შემდეგ სულის სიღრმეშია გაცნობიერებული, ეპოქის მოთხოვნათა ჭრილში გაშლილი და ესთეტიკურად გააზრებული. გავიმეორებ ადრე დაწერილს: „ალექსანდრე ყაზბეგმა თავისი ნაწარმოებებით ღრმად წარმოაჩინა ეპოქის სულისკვეთება, სამყაროს მხატვრული გააზრების გარკვეული თავისებურებები, რომელთაც სიღრმისეული ამოცნობა სჭირდება“ (ბეთხოშვილი, 2015: 36-48).

ალექსანდრე ყაზბეგი, როგორც შემოქმედი, ლიტერატურის ხელოვნებაში თავს იმკვიდრებს არა მარტო პროზით და დრამატული ნაწარმოებებით, არამედ პოეზიითაც, რომელთა განხილვა ნათელს ჰფენს ერთ მთავარ ჭეშმარიტებას _ პოეზიის სტრიქონებში არანაკლებ სიღრმით განცდილია ეპოქის სატკივარი, ზედაპირზეა ამოტანილი და მკითხველის თვალწინ გათვალსაჩინოებულნი საკუთარი სულიერი ტკივილი, პირადულიდან ღმერთის, სამშობლოს, ერისაკენ მიმართული, რომელიც საერთო ზოგად ტანჯვად, კვნესად და ცრემლად არის გარდაქმნილ-გარდასახული.

ალექსანდრე ყაზბეგის მსოფლმხედველობაში არეკლილია უკლებლივ ყველა ის პრობლემა, რაც წუთისოფელს თან სდევს და თავმოყრილია ადამიანში, რათა წუთისოფელშივე მოგვარდეს და ისე შეუერთდეს მეორე გარდაუვალ რეალობას; შემოქმედის პოეზიის ნიმუშებში ამკარად გამოკრთის სულის ტკივილი, გმინვა, ოხვრა, კვნესა, ფიქრი ადამიანის ხვედრის, წარმავალი სიცოცხლის, გულში გაჩენილი მრავალი იარის, სიყვარულის საკითხის შესახებ, სიკვდილი – გულის იარის მკურნალად რომ არის დასახული და სხვა. ყოველივე აღნიშნული ცალ-ცალკე კვლევას ითხოვს, თუმცა ავტორის მიერაც ეს პრობლემები გაბნეულია მთელ პოეზიაში, მაგრამ იმგვარად, რომ ერთ მთლიან დიდ პრობლემად გაიაზრება, რასაც კრავს ფსიქოლოგიზმი, ტრაგიზმი, რაც დამახასიათებელია ალ. ყაზბეგის ნააზრევისათვის, როგორც პერსონაჟთა მხატვრულ სახეში განხორციელებული, ასევე თითოეულ საანალიზო პრობლემაში მომეტებული ემოციური მუხტით გაჯერებული. ტრაგიზმი შემოქმედისა და ეპოქისა ერთადაა შეზავებული, ერთიანობაში ეს პრობლემები ერთ სააზროვნო სივრცეში განფენას ექვემდებარება, კვლევაც სწორედ ამ კუთხით, ასეთი სააზროვნო სივრცით ჭრილში ისახება და არა დანაწევრებულად.

ამჯერად ამ პრობლემის ერთ ნაწილს წარმოვადგენ, კერძოდ, როგორც ნაშრომის სათაურიდანვე ჩანს, „გამოსალმება“ ალ. ყაზბეგის პოეზიაში ცალკე დასათაურების ლექსია, მაგრამ მასში მთლიანი შემოქმედების სათქმელიც გაიაზრება, რადგან იგი აერთიანებს ადამიანის წუთისოფლური ცხოვრების თანამდევ ბევრ ისეთ პრობლემას, რომლებიც გაბნეული სახითაა მოცემული მის პოეზიაში და ამიტომ ამ ლექსს რამდენიმე სხვა ლექსთან ერთად ერთიან ჭრილში განვიხილავთ.

ლექსში „გამოსალმება“ შეზავებულია ყველა ის საკითხი, რაც თავმოყრილია გულთ ნაიარევ შემოქმედში: სიცოცხლის დასასრულის შეგრძნებით, მამულის სატანჯველით ნასაზრდოები, ადამიანის მძიმე ხვედრით ნაკარნახევი, ცხოვრებისაგან გატანჯული შემოქმედის ტკივილით ნაკარნახევი დამშვიდობება გარემომცველ სამყაროსთან, რომელიც მისი სულის აღმაშფოთებელიც იყო:

„... ჩემი სულის აღმაშფოთველნო“ (ყაზბეგი, 1949: 155), – აღნიშნავს პოეტი ლექსში „გამოსალმება“. გარემომცველი სინამდვილე, ამავე დროს, მისი სატრფოც იყო, ცეცხლის მომკი-

დებელიც, ერთდროულად დამატკობელი და დამაღონებელი... შემოქმედი გარესამყაროსგან, წუთისოფლისაგან უბედურიც იყო:

„კაცისა ჩემებრ უბედურის გამხარებელნო“ (ყაზბეგი, 1949: 155), - წერს იმავე ლექსში „გამოსალმება“ და ჰქონდა ბედნიერების შერგძნებაც, მაგრამ იგი ბედმა მაინც გაიმეტა („გამოსალმება“):

„ბედმან დამიკრა, დრო მოვიდა გამოგესალმოთ,
ჩემი ალაგი სხვას დაუთმო, მე მოგეცალოთ,
ბედმა იმედმა მომატყუა, მე განმაშორა,

სატრფობსა აზრებს, სანატრელსა გულის წადილსა“ (ყაზბეგი, 1949: 155).

მას მიაჩნია, რომ ადგილი აღარ აქვს ამქვეყნად, ამიტომ ჩათვალა სხვებს გაეცალოს... „გაცლა“, აგრეთვე, შესაძლებელია, გულისხმობდეს ცხოვრების ასპარეზიდან გარიდებას იმ თვალსაზრისით, რომ სულიერად შერყეული, ცხოვრებისაგან გარიყული შემოქმედი გრძნობდა ამის საჭიროებას და მიიჩნევდა, რომ უკვე ზედმეტი იყო, სხვებისაგან განრიდებული...

ალექსანდრე ყაზბეგის ტრაგიკული სულიერი სამყარო გარესამყაროსთან ჭიდილში იძვრება, მისთვის გათავისებულია წუთისოფლის დასაზღვრული ჩარჩო – დრო, რომელსაც აქვს დასასრული, ერთი მიდის და მეორე იშვება, ამ უწყვეტ პროცესში კი ბევრი რამ ინთქმება – აუსრულებელი და სანატრელი, მაგრამ ამას აგრძელებს ის, ვისაც სახვალიოდ სიცოცხლე მიენიჭება; დროის მედინობა, ცვალებადობა, არსთა – ცვლა სიცოცხლე – სიკვდილის მონაცვლეობის შედეგია, რომელიც ზეციური განგებით არის მოწესრიგებული; შემოქმედი სამყაროს აიმედებს, რომ მისი „გაცლით“ ნუ დაღონდება, ნუ დამაბუნდება, რადგან:

„ერთის ადგილზედ ათი მოვლენ,...

...

ყველგან ეგრეა, ზეციდგანვე დაწყობილება.

დღეს ერთი კვდება უღონობით თითქოს აკლდება,

და ყველას თვალში მის დაკლება ეჩოთირება,

მაგრამ იმისა მაგივრათა სხვა იბადება“ („გამოსალმება“)

(ყაზბეგი, 1949: 155).

სიცოცხლის მონაცვლეობის პრობლემა – სიცოცხლისა და სიკვდილის საკითხი ალ. ყაზბეგის პოეზიის ძირითადი არსია, შინაარსია, სტრიქონთა მასაზრდოვებელი ცნებათაგანია, რომელთა

ღრმად შეცნობას ცდილობს ავტორი და მას არანაკლებ ღრმა ფილოსოფიურ გააზრებას აძლევს. თქმულის დასადასტურებლად მოვიტანთ ერთ ადგილს მისი პოეზიიდან (ლექსი „ღმერთი დიდია“):

„ღმერთი დიდია, ბეჩაო,
გული ნუ შეგიშინდება.

მიძინებული სიცოცხლე

კიდევ სად აღმოფშვინდება“ (ყაზბეგი, 1949: 38).

სიკვდილის საკითხი ალ. ყაზბეგისათვის სიცოცხლის განმგებელია, გამღვიძებელია, ამიტომ სიკვდილის გამო ტირილი არ არის მიზანშეწონილი, რადგან ერთის წასვლას, გაცლას ამ სამყაროსაგან, სანაცვლოდ მეტი სიკეთე მოაქვს, ათასსა შობს და სიცოცხლე გაგრძელდება და თანაც ის ადამიანი, რომელიც ქვეყნისთვის თავს გაწირავს, ემსხვერპლება, ტირილს არ იმსახურებს, საგლოვო არ არის:

„საბრალლო დედავ, რათა სტირი, რა არის ერთი?

როდესაც იმის საყვარელი სამშობლო ტკბილი

სისხლსა მოითხოვს, რომ აყვავდეს გარდამეტებით

და ათასს კაცსა მოუტანოს მან სარგებელი“ („გამოსალმება“)

(ყაზბეგი, 1949: 155).

შემოქმედი საკუთარ არსებას ბედისაგან გაწირულად მიიჩნევს და მსხვერპლად წირავს თავს – „რა არის ერთი“ – თითქოს არაფერია, არავინაა თვითონ, მაგრამ ეს განცდა უმსუბუქდება სხვა ათასი ადამიანის სიკეთის წილ:

„იცი რა ბედი ნარგები აქვს, ვინც რომ ტანჯული

მისი ყოველი უკლებლათა ყოფა-ცხოვრება,

იგი უვიწყრათ, საუკუნოთ მამულის შვილი,

შვილისგან შვილში, საუკუნოთ ხმად გადასულა“

(„გამოსალმება“) (ყაზბეგი, 1949: 155).

მწერალს, ხელოვან შემოქმედს იმაზე უკეთესი არაფერი ეგულება, ვიდრე უშურველად სიკეთის ქმნა, სამშობლოს კეთილდღეობისათვის საკუთარი თავის, შესაძლებლობების მსხვერპლად მიტანა, ეს ღვაწლი კი მიაჩნია ცოდვების გამოსყიდვად, რომელიც მონაწიეების განცდის სიმალღეზე აქვს ატანილი და გააზრებული, რაც უმთავრესია „ამ“ სოფელში სიცოცხლის გამძლეობისათვის; აღნიშნულ სათქმელს ავტორი მლოცველის, მღალადებლის პირით წარმოთქვამს და მისი წუთისოფლიდან

„წასვლის“ შემდეგ არა მარტო სხვა მისადმი მლოცველი, დამლოცველი ადამიანების სახე, არამედ მის პორტრეტში ლოცვის სათნოებით აღჭურვილი, მლოცველი ადამიანი აისახება: „ხელს გაპყრობით ავედრებენ მუხლმოდრეკითა“ (ყაზბეგი, 1949: 155):

„ამ სოფელშია რა გვექნება იმისი ფასი,
ვისაც კი ხალხი მოგვიგონებს შენანებითა.
იტყვის, ვიდრემდის იგი იყო ამა სოფელსა,
ის ასრულებდა სვინდისამებრ თვის სამსახურსა“ („გამოსალმება“) (ყაზბეგი, 1949: 155).

ამ წუთისოფელში გაღებული მსხვერპლი, ღვაწლგამოვლილი ადამიანის მიერ გაკვალული გზა სამუდამოა და არ დაიკარგება (ნიკოლოზ ბარათაშვილის „მერანის“ სულისკვეთება ყაზბეგთან ჰპოვებს გაგრძელებას...), ეს გზა სრულჰყოფს სიცოცხლის გაგრძელებას:

„... სხვა წავა, ის კი დარჩება

ყველასთვის სახსოვარია...“ (ლექსი „ლოცვა“) (ყაზბეგი, 1949: 35).

მუდამ სევდით მოსილი ალ. ყაზბეგი შვებას თავის ნაწერებში, სტრიქონებში გამოთქმულ ნააზრევში ჰპოვებდა და ამიტომ ასე სევდიანად, ტრაგიკული სიღრმით იმიტომაც სწერდა, არა ნაძალადევად, არამედ ეს მისივე სულიერი სამყაროდან მომდინარე იყო, აგრეთვე ტრაგიკულ წუთისოფელთან შეზავებული. თავის განწყობას, ემოციას მკითხველს უზიარებს და თან აცნობს, რომ ადამიანი თანახმიანობაში, თანაშეზავებულად იმყოფება გარესინამდვილესთან, ერთმანეთს ავსებენ და შინაარსს სძენენ (ლექსი „მკითხველს“):

„მკითხველო, როცა ძალზედ წვიმს,

მთა, ველი ჩაიბურება,

ისე გულს სიხარულისთვის,

კარები ჩაეხურება“ (ყაზბეგი, 1949: 150).

ავტორი სათქმელს ნაღველს ურთავს, ტირილით, ცრემლით შეზავებულს, თან მორიდებით მიმართავს მკითხველს, რომ ამის გამო ნუ გაკიცხავენ... ნაღველს ხშირად ცვლის ღრუბელში გამობრწყინებული „მზის შუქი“ (ავტორის სიტყვებია – ლექსში „მკითხველს“, გვ. 150), რომელიც სიხარულს ჰფენს ნისლივით ჩაბნელებულ ადამიანის სულიერ სამყაროს.

შემოქმედი თავს ყოველთვის დაჩაგრულად მიიჩნევდა, სავარაუდოდ, ზოგადკაცობრიული ტკივილიდან გამომდინარე, რადგან ცოდვილია კაცობრიობა. მიიჩნევდა, რომ ყველა ჩაგრავდა,

სასიკვდილოდ სწირავდა. ლექსში „მომხედე“ ალ. ყაზბეგი გულ-
მოკლულად ამბობს:

„მე მნახავთ, სადაც ბეჩავი
სულ ჰგმინავს შეუბრალებლად,
სად ჰკვნესის გაჭირვებული,
ქვეყნისგან შეუწყალებლად“ (ყაზბეგი, 1949: 51-52).

ლექსში „მოთქმა“ კიდევ უფრო მძაფრდება ავტორის ტკი-
ვილი, წუთისოფლისაგან მოწვევნილი და აინტერესებს, ვინ არის
თვითონ? და, ზოგადად, ადამიანი, ვისი შვილია, თითქოს პასუხი
ვერ უპოვია, მაგრამ ის კი შეუცვნია, რომ:

„მუდამ მკვნესავი, დამდნარი,
ნაყოფი შავის ბედისა!“ (ყაზბეგი, 1949: 65).

თანამგრძნობი ამ სოფელში მხოლოდ ის იყო, ვინც მასავით
ბედკრული და ცხოვრებისაგან დაჩაგრული იმყოფებოდა (ლექსი
„გულო რამ გაგასულელა“):

„და თანამგრძნობდა მხოლოდ ის,
ვინც კვნესას გამოვლილია!“ (ყაზბეგი, 1949: 68).

მაგრამ, აღსანიშნავია, რომ კვნესა, წუხილი გამძლეობას
ჰმატებს გაჭირვების ჟამს („დაჩაგრული ვარ, ნუ მჩაგრავ“):

„თუ მოვკვდი, მოვკვდე რა უყოთ,
ვისთვის რა დასაკლისია,
ჩემის სიკვდილით არ დასცდეს,
ჩემს ცოლ-შვილს პარაკლისია“ (ყაზბეგი, 1949: 154).

ლექსში „ბულბულო, მითხარ“ ბულბულის გალობას, რასაც
კვნესად აღიქვამს პოეტი, ადარებს საკუთარ სულიერ ტანჯვას და
მიიჩნევს, რომ ბულბულის გალობას სიტკბოების განცდა შეუძლია,
მისით ინეტარებს, მაგრამ საკუთარი ხვედრი სულ სხვაა,
მტანჯველი და უსიცოცხლო:

„მე რასა მზაძამ, ბედკრულსა,
სიყრმიდვე გულით მოკლულსა,
შენ აღვსებულო ტრფიალით,
მე კი სამუდმოდ ნაკლულსა“ (ყაზბეგი, 1949: 28).

ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ ალექსანდრე ყაზბეგი სხვაგვარად
ხედავს, აღიქვამს, აცნობიერებს და განიცდის როგორც მთელ
გარემომცველ სამყაროს, ასევე თვით ადამიანს, მეორე სამყაროს

არსს და ეს გააზრებული აქვს, სხვა შემოქმედთა შეხედულებებისაგან სრულიად განსხვავებულ შრეებად გვევლინება. ჩანს, ავტორს არაფერი არ ახარებს, ასეთი წამები მხოლოდ ხანდახან გაიღვებს, მისთვის ამქვეყნიური სიცოცხლე სამარის მატარებლობის შემცველია:

„მე კი სულ გამწარებული
გულში ვატარებ სამარეს“ („ბულბულო, მითხარ“) (ყაზბეგი, 1949: 28),

სამარე მომავალი დღეა, რომელიც, პოეტის აზრით, ნელა უახლოვდება და კიდევ უფრო დააბნელა წუთისოფელი, ამიტომ სიკვდილია გამოსავალი, იარების მომშუმებელი... სიკვდილია მხოლოდ სამოთხესთან მზიარებელი (ლექსი „ასე ვარ, ასე ვიქნები“):

„რაც გავჩნდი, იგივე მოვკვდები,
იგივე ჩავალ სამარეს,
თავგანწირულსა სიკვდილი
მოურჩენს ყველა იარებს.
რას ვკარგავ? ცაში მეუფე
სამოთხეს დამიზიარებს“ (ყაზბეგი, 1949: 29).

სამოთხესთან ზიარება ღმერთის თანაზიარობის ტოლფარდია, ადამიანი თავისი სიცოცხლით, წუთისოფლის შექირვებით არსებობა სამარის მატარებელია, ღმერთის მამიებელი და დაკარგული ღვთაებრივი წილობის აღდგენა და დაბრუნება... თავისი დაუდგრომელი სწრაფვანი მოსვენებას არ აძლევენ, გულში ვეღარ იტევს, ამიტომაც სულ კვნესა აღმოხდება შემოქმედს, რომელიც გრძნობს, ვერ შეთვისებია წუთისოფელს და მუდამ ეს ტანჯავს, სიმშვიდეს ვერ პოულობს („იმ გულმა რაღა ქნას“):

„მაგრამ სიმშვიდე ვერ სთავსობს
მას, ვინცა კვნესის გულითა.

...

რა ჰქნას იმ გულმა, რომელიც
ამ სოფელს ვერა თავსდება?
რაც ზღვადა ღელავს, ირყევა,
არც ჰკნება, არცა ხავსდება?“ (ყაზბეგი, 1949: 50).

წუთისოფლის ცხოვრება შემოქმედს ნებას არ აძლევს მშვიდად, მოსვენებულად, ტკივილის გარეშე იმყოფებოდეს, მისი სული სულ აფორიაქებულია და გული აღელვებული, ჰმუნვით, კვნესით

მოცული. ბუნებრივია, წუთიერ სიცოცხლეში წარმავალი არსებობა ადამიანისა სხვაგვარად ვერც იქნება, ეს განწყობა ამქვეყნიურის თანამდევია, რაც მეტყველებს იმაზე, რომ მოკვდავი „აქ“ სიცოცხლეშივე კვნესით, ჭმუნვით, მწუხარებით განიცდის და გამოხატავს საკუთარ წარმავლობას. რჩება განცდა იმისა, რომ ადამიანი თავისივე ჭირის განმცდელია, რადგან დღეს თუ ხვალ სამარე ელოდება, მომავალი ცეცხლი სწავს და ამის გამო მისი ბედკრული არსებობა გმინავს:

„გულს და სულს სახმლად აღზნებულს
საკმაო კვნესა აუწყავს.

...

სულს მუდამ ზარად მომთქმელსა“ („ბედკრულს“) (ყაზბეგი, 1949: 89-90).

ადამიანის არსებობა ავტორს ზაფხულსა და ზამთარს შორის გზაგასაყარზე წარმოუდგენია, რომელიც ტანჯულ, ცრემლით სავსე სიცოცხლესაც ირეკლავს და მომავალ ხვედრსაც, რაც კვლავ გულის სევდის გამწვანებელ სიცოცხლეს უბრუნდება:

„მათ შორის მხოლოდ მე ვიდექ
შავბედით გამწარებული,
სულს ვლევდი გულის კვნესაში

სიცოცხლეს მოწყურებული“ („გაზაფხული“) (ყაზბეგი, 1949: 111).

ამქვეყნად ყოველივე არსებულის სიცოცხლე ერთ განუკვეთელ მთლიანობადაა გასააზრებელი, რათა თვით სამყარო მთლიანი და დაუნაწევრებელი... ადამიანის სიცოცხლეს დანარჩენი სამყაროსაგან გათიშულად კი არა, მის უმთავრეს სასიცოცხლო გზად გავიაზრებთ, ღვთის განგებით ადამიანის სიცოცხლე უმთავრესია წუთისოფელში დანარჩენის სიცოცხლისუნარიანობის შესანარჩუნებლად; მაგრამ, ამავე დროს, გარემომცველი სამყარო მთავარი დრო-სივრცული გარემოა, რათა ადამიანმა ღვთით განსაზღვრული წუთისოფლის ცხოვრება ადასრულოს; თვითონ შემოქმედი განაცხადებს:

„მას გაზაფხულსა სულისას
დღემდის მკვნესავი მას ველი,
მის მოლოდინით ვსულდგმულობ,
მისივ ვარ მარად მლოცველი.
თუ ის არ მექნა?... გადაწყდა!...

ადარ მერქმევა ცხოველი“ („გაზაფხული“) (ყაზბეგი, 1949: 112).

ალექსანდრე ყაზბეგი აღნიშნავს, რომ წუთისოფლის სა-
ტანჯველი ადამიანს გათავისებული უნდა ჰქონდეს, რადგან
სხვაგვარად ეს ცხოვრება ვერ წარმოიდგინება, ის წუთისოფლის
თანამდევი რეალობაა (ლექსი „თუ კაცსა უჭირს“):

„თუ კაცსა უჭირს ყველასგან,
სიკვდილი გასაბედია,
ლხინსა თუ ვარამს შეხვდები,
ორივე კაცის ბედია“ (ყაზბეგი, 1949: 147).

ლხინი და ვარამი წუთისოფლის გამოხატულებათ, წარ-
მავლობაში გაბატონებული მტერ-მოყვრობის შედეგია, მაგრამ ამას
ღვთაება აწესრიგებს; მანამდე კი მტერს მოუწოდებს, რომ ვარამის
დასაძლევად ერთხმად იბრძოდეს, ერთმანეთის გვერდით დგომა და
სიკეთის ქმნაა, რომელიც ცხოვრების დროს სხვა კალაპოტში აქცევს
და სხვაგვარად მიედინება, ღმერთი კი თანაშეეწევა სასიკეთო გზაზე
მდგომს, რომლის ქმედება ლოცვასავით უნდა იყოს გამოხატული:

„ცალ-ცალკე დაღონებულნი
ერთად ვიწყებდეთ გალობას,
ზეცით ცა ისმენს სათხოვარს
და მოგვივლინებს წყალობას“ („ჩემს მტერ-მოყვარეს“)

(ყაზბეგი, 1949: 130).

ალექსანდრე ყაზბეგის შეხედულებით, ადამიანს მუდამ უნდა
ჰქონდეს სურვილი ისე აკეთოს საქმე, რომ გვერდით ღმერთს
გულობდეს, მის წინაშე ლოცვად უნდა იყოს აღპყრობილი, რათა
ღმერთისადმი აღვლენილმა სათხოვარმა შედეგი გამოიღოს ისევ
ცოდვითმოსილი ადამიანის სიცოცხლის უკეთ წარსამართად.
წუთისოფელში ცხოვრება, მისი აზრით, ტყვეობაა, თავისუფლებას
რომ აფერხებს, მისი საზღვრის გადასალახავად კი სულიერი
მღელვარება, შინაგანი დაუცხრომელი სულიერი მოძრაობაა საჭი-
რო, რათა არ მოკვდეს ადამიანი, არ დაჰკნეს და დახვსდეს,
მუდმივი ძილისაგან თავი დააღწიოს და ისწრაფოს ზეციურისაკენ
(ლექსი „მომხედე“):

„მომხედე, შენკენ მოვდივარ,
ტყვედ ვიყავ დღემდის მტერთანა;
აწ ეხლა განვთავისუფლდი,
გავმართლდი ზეცას ღმერთთანა“ (ყაზბეგი, 1949: 51).

ალექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედების გაცნობისას უპირველესი განცდა რაც გეუფლება, ესაა გახდე მისი ტკივილის მოზიარე, მისი ტანჯვა, კვნესა, რის შესახებაც ავტორი თითქმის ყველა ლექსში ამახვილებს ყურადღებას, გაინაწილო, გაითავისო, რათა შენ თვითონაც ჩახვდე იმას, რომ მიწიერი ხარ, რომელიც ირეკლავს უფლის მძიმე ჯვარს, მის სიმძიმეს, რაც გათავისებული უნდა ჰქონდეს ყოველ ადამიანს და სიმსუბუქისთვის ისევ ზეცისკენ თვალი უნდა ჰქონდეს მიპყრობილი; შემოქმედი მუდამ მლოცველის სახით დგას წუთისოფლის ცენტრში, შუამავლად ქცეულა ჭირსა და ლხინს, მიწიერსა და ზეციერს შორის... იგი მუდამ ესწრაფვის გულის შემსუბუქებას, თუმცა ცოდვითმოსილი კაცისათვის ამის განხორციელება არც ისე იოლია, რადგან:

„გულიდგან მწარე ნაღველი

თვალეზს სამდულროდ მიატანს“ (ლექსი „ბედკრულს“)

(ყაზბეგი, 1949: 50).

ალექსანდრე ყაზბეგის ნააზრევში ბევრი ფიქრია ჭმუნვით მოცული, რომელიც ერთდროულად თავს დასტრიალებს წუთისოფელს და ზეცას, ეს ორი სამყაროა მისი მასაზრდოებელი და შემწე სიცოცხლის არსებობის გამძლეობისა და მკვიდრობისათვის (ლექსი „გავჩნდი და უნდა ვიცხოვრო“):

„მეცა მაქვს ჩემი ფიქრები,

ჩემთვისვე მირონცხებული“ (ყაზბეგი, 1949: 93).

ალექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედების სათქმელი მარტო ერთი ეპოქის ჩარჩოთი არ იფარგლება, ეს ჩარჩო სცილდება საზღვრებს, მის მიღმაა, ეხმაურება დღევანდელ სულისკვეთებასაც, შემდეგი ეპოქების ჭრილში ხელოვნების წინაშე დასმულ პრობლემებს დღესაც სცემს სათანადო პასუხს. ალექსანდრე ყაზბეგი თავისი პოეზიის მხატვრულ სიტყვაში განსახოვნებული მართალი, საღი აზრით ეხიარა არა მარტო მიწიერი ცხოვრების სიკეთეს, არამედ საღვთო წიაღს, რომელმაც შემოქმედის დაუდგრომელი, ემოციური სულიერი ბუნება კიდევ უფრო აამაღლა და სიცოცხლისუნარიანი გახადა.

შედეგი: ალექსანდრე ყაზბეგის ლირიკის ამგვარი კვლევა წარმოაჩენს ეროვნული მწერლობის ღირებულებას და მნიშვნელობას ქართული კულტურის განვითარებაში, მის განუკვეთელ ერთიანობას წინარე ეპოქათა მხატვრულ აზროვნებასთან, აგრეთვე აჩვენებს მის მნიშვნელობას მე-19 საუკუნის ქართული მწერლობის

განვითარებაში და სახავს სამომავლო განვითარების პერსპექტივა-საც; ალექსანდრე ყაზბეგის ლირიკის ასეთ ჭრილში განხილვა წარმოაჩენს პრობლემის არსს, ეპოქის ღრმა სულისკვეთებას, მხატვრული აზროვნების ესთეტიკურ ღირებულებებს, აგრეთვე იკვეთება ისიც, რომ ქართულ მწერლობას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია მსოფლიო ლიტერატურის აზროვნების სივრცეში.

დასკვნა: ალექსანდრე ყაზბეგმა თავის პოეზიაში წარმოაჩინა არა მარტო თავისი ეპოქის, არამედ ყველა ეპოქისთვის მტკიცენეუ-ლი საკითხები, რომელთა გააზრებით გააერთიანა წარსული, აწმყო და მომავალი, რომელთა ერთიან ჭრილში განხილვა მის მსოფლ-მხედველობრივ ფართო მასშტაბს სახავს და ეს დასტურდება კიდევ მისი უკვდავი სტრიქონებით, „გულის იარას“ (ასეა დასათაუ-რებული ავტორის ერთი ლექსი) რომ კურნავს და დიდი იმედით აღავსებს ადამიანის ხვალისდელ დღეს.

დამოწმებული ლიტერატურა:

ახალი აღთქუმად, 1963 – ახალი აღთქუმად, საკათალიკოსო საბჭოს გამოცემა, თბ., 1963.

ბიბლია, 1989 – ბიბლია, თბ., 1989.

ბიბლიის ლექსიკონი, 2000 – ბიბლიის ლექსიკონი (მასალები), ტ. II, შემდგენლები ელ. გიუნაშვილი, ზ. კალანდაძე, რედ., ზ. სარჯველაძე, Printed in the Netherlands, 2000.

ბეთხოშვილი, 2015 – ბეთხოშვილი დ., ალექსანდრე ყაზბეგის „წამება ქეთევან დედოფლისას“ სახისმეტყველება, კრებ. „გულანი“, სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ახალციხე, 2015.

მამათა სწავლანი, 1955 – მამათა სწავლანი, X და XI საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით, ილია აბულაძის გამოცემა, ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1955.

ყაზბეგი, 1949 – ყაზბეგი ალ. თხზულებათა სრული კრებული ოთხ ტომად, ლექსები და პოემები, ტომი მესამე, გამომც. „საბჭოთა მწერალი“, თბ., 1949.

ორბელიანი, 1991 – ორბელიანი სულხან-საბა, „ლექსიკონი ქართული“, I, ავტოგრაფული ნუსხების მიხედვით მოამზადა, გამოკვლევა და განმარტებათა ლექსიკის საძიებელი დაურთო ილია აბულაძემ, თბ., 1991.